

TÜRKLERİN BİLİM, SANAT VE MEDENİYETE KATKILARI

İLK TÜRK DEVLETLERİ DÖNEMİ—.....	2
İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ DÖNEMİ—.....	10
OSMANLI DÖNEMİ—.....	26
CUMHURİYET DÖNEMİ—.....	50

İLK TÜRK DEVLETLERİ DÖNEMİ

Eğitim

- İlk Türk devletlerinin yaşam biçimleri, onların eğitim anlayışlarını ve eğitim uygulamalarını şekillendirdi.
- İlk Türk devletlerinde verilen eğitimde töre önemli bir yere sahipti.
- Aileler çocukların ve gençlerin sosyalleşmeleri için özel çaba sarf edildi.
- Toplumun eğitimi için şiirler, destanlar ve atasözleri derlendi.
- Derlenen bu ürünler ozanlar aracılığı ile nesilden nesile aktarıldı.
- Oğuz Kağan Destanı'nda insanların hayatı, mevsimler ve ülkelerle ilgili bilgiler yer aldı.
- Manas Destanı'nda insanların kullandıkları aletler ve silahların yanında, hayvan hastalıkları ve insanların anatomik yapılarıyla ilgili bilgiler verildi.
- Ergenekon Destanı'nda demirin nasıl eritildiği anlatıldı.
- Türklerin geçtiği coğrafyalarda yazıtlara rastlanması tabak, çanak, yüzük, küpe, kemer tokası ve kemik eşyalar gibi günlük kullanılan malzemelerde yazıların bulunması, Türklerde halk arasında da okuma ve yazmanın yaygın olduğunun göstergesidir.

- ⦿ Türklerin eğitim anlayışında ahlak, terbiye, iyilik, cömertlik, sorumluluk ve bilgelik gibi değerler ön plana çıkmıştır.
- ⦿ Alp insan olmaya büyük önem verilmiş, alp insan olabilmek bir erdem olarak kabul edilmiştir.
- ⦿ Ata binme, ok atma ve kılıç kalkan kullanma gibi eğitimler, çocuk yaşlardan itibaren disiplinli bir şekilde verilirdi.
- ⦿ Silah kullanabilme gücüne sahip olan herkes, savaş araç ve gereçlerini kullanma eğitimi alırdı.
- ⦿ Kök Türklerin eğitim açısından Türk tarihine yaptıkları en önemli katkı, 38 harften oluşan bir alfabe kullanıp günümüze kadar gelen Orhun Yazıtları'nı bırakmış olmalarıdır.
- ⦿ Orhun Yazıtları, Türk tarihine ait bilinen ilk yazılı eser olması açısından önemlidir.
- ⦿ Türk milletine hitaben yazılan bu yazıtlar Türk milli tarihi ve Türk eğitim tarihi açısından büyük önem taşımaktadır. Orhun Yazıtları, destanlar gibi sözlü kültürden yazılı kültüre geçiş için de önemli bir adımdır.
- ⦿ Uygurlar Dönemi'nde yerleşik hayat önem kazanmış, diğer kültürlerle de etkileşim artmış, örgün eğitim yerleşmeye başlamıştır.
- ⦿ Uygurlar kalem ve fırça kullanarak birçok kitap yazmıştır.

Bilim

- ⦿ Hunlarda verilen önemli eğitimlerden biri de savaş araç ve gereçlerinin yapılmasıyla ilgilidir.
- ⦿ Hunlar kap kacak yapımı, dokumacılık, ağaç oymacılığı, süsleme sanatları, demir işlemeciliği ve bitki köklerinden kumaş boyası yapılması gibi işleri başarıyla gerçekleştirmişlerdir.
- ⦿ Hunlar hayvan hastalıklarını misk otuyla dağlama yapıp tedavi etmeye çalışmışlardır.
- ⦿ Bu durum hayvan hastalıkları gibi konularda bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.
- ⦿ Kök Türkler; demirin işlenmesi, savaş araç ve gereçlerinin yapılması, ok ve yay yapımı, yün ve iplik dokumacılığı ve pamuktan kâğıt yapımı gibi zanaatsal alanlarda geliştirdiler.
- ⦿ Bu döneme ait pulluk ve kürek gibi aletlere rastlanması, sert çelik ve yumuşak çelikten bahsedilmesi, Kök Türklerde demir işlemeciliğinin ileri bir düzeyde olduğunu göstermektedir.
- ⦿ Uygurlar araç gereç yapımı, gelişmiş şehir yapılanması, çiçek hastalığına karşı geliştirilen aşı vb. alanlardaki çalışmalar sayesinde bilimsel açıdan önemli bir noktaya ulaşmıştır.
- ⦿ Uygurlar bakır oksit, nişadır ve boraks kullanacak kadar ilerlemiş, bakırcılık ve kuyumculukta da ileri bir seviyeye ulaşmışlardır.
- ⦿ Uygurlar tıbbî konularda oldukça önemli gelişmeler sağlamış sarımsak ve soğanı ilaç yapımında sıkça kullanmışlardır.
- ⦿ Türklerin bilimsel alandaki çalışmalarına genel olarak bakıldığında otaçı ve emçi denilen hekimlerin görev yaptıkları görülür.

- Uygurlar matbaacılığı bildikleri için tahta kalıpları kullanarak baskı yapmışlardır.
- Mabetlerinde kütüphaneler bulunan Uygurlarda eserler ilk zamanlarda tomar şeklindeki kâğıtlara yazılırken ilerleyen zamanlarda günümüze benzer kitap şekilleriyle yazılmıştır.
- Eserlerin yazımında siyah ve kırmızı mürekkepler kullanılmıştır.
- Türkler matematikte erken tarihlerden itibaren on tabanlı (desimal) sistemi ve aritmetik hesaplarda sayı dizilerini, ilerleyen dönemlerde ağırlık ve uzunluk ölçüleriyle para birimlerini kullanmışlardır.
- Türkler, astronomi alanında da önemli çalışmalar yapmış; Güneş'i, Ay'ı ve yıldızları sürekli izlemiş ve bunlara çeşitli anlamlar yüklemiştir.
- İlkbaharın gelişini (nevruz) bayram olarak kutlamışlar; Venüs'e sabah yıldızı, Merkür'e ise akşam yıldızı isimlerini vermişlerdir.
- İklim şartlarının değişkenliğini belirtmek ve zaman ile mevsimler hakkında bilgi edinmek amacıyla güneş yılını esas alan On İki Hayvanlı Türk Takvimi'ni kullandılar.

Sanat

- Konargöçer yaşam tarzı nedeniyle daha çok taşınabilir eşyalar üzerindeki süslemeler ön plana çıkmıştır.

- ⦿ Hayvancılık temel geçim kaynağı olduğu için, ilk Türklerin sanat anlayışında hayvan üslubu denilen süsleme sanatı ön plana çıkmıştır.
- ⦿ Bu tarz sanat anlayışında kemer tokaları, hançer kabzası ve at koşum takımları üzerine süslemeler yapılmıştır.
- ⦿ Bu süslemelerin yanında, kilimler ile altın ve gümüş gibi değerli eşyalar üzerine işlenen motifler ve hükümdar tahtlarındaki süslemeler de yer almaktadır.
- ⦿ İlk Türklerde gelişmiş şehir mimarisine Uygurlarda rastlanmasına rağmen Hun ve Kök Türklerde kale tarzında yerleşim yerlerine rastlanmıştır.
- ⦿ Hun Dönemi'ne ait mimari kalıntı olarak kurganlar (mezarlar) ve sonraki dönemlere örnek teşkil etmiş çadırlar vardır.
- ⦿ Hunların çadırlarındaki kubbe şeklindeki tavan, Türk İslam devletleri mimarisini de etkilemiştir.
- ⦿ Demircilik, hayvan ve insan figürleriyle işlenmiş gümüş levhalar, eyer takımları, kuşak süsleri, ağaç eşyalar, mücevherler ve araba tekerleri Hun sanatı için önemli örneklerdir.
- ⦿ Hunlar dokumacılıkta da ileri bir noktadaydı.
- ⦿ Altaylardaki Pazırık kurganlarından çıkarılan MÖ IV. yüzyıldan kalma bir halı, en eski Türk halısı olarak kabul edilmektedir.

- ⦿ Buralarda kullanılan dokuma teknikleri ve halı figürleri daha sonra Selçuklular aracılığıyla Anadolu'ya taşınmıştır.
- ⦿ Hunlara ait heykeller ahşaptan, pişmiş topraktan ve madenlerden yapılmış, Hun heykel sanatında hayvan tasvirleri çok gerçekçi bir şekilde işlenmiştir.
- ⦿ Kül Tigin'in anıt mezarı Kök Türklerde anıt mezar mimarisinin hakkında önemli bilgiler vermektedir.
- ⦿ Bu kurganlar yer altına değil de yer üstüne farklı bir mimariyle yapılmıştır.
- ⦿ Bengütaş (ölümsüz) denilen Kül Tigin Kitabesi, etrafı duvarlarla çevrili bir alan içindedir.
- ⦿ Kül Tigin'in Bengütaş'ı, mermerden yapılmış bir kaplumbağa üzerinde yükselmiştir.
- ⦿ Bilge Kağan Anıtı'nın üzerindeki çifte ejder kabartması, Kök Türklerin inançlarında sembolik anlamlar taşımaktadır.
- ⦿ Bu motif, yeri ve göğü temsil etmektedir.
- ⦿ Kök Türklerde de maden işçiliği ve dokumacılık oldukça gelişmiştir.
- ⦿ Madencilikteki başarılarını silah ve sanat eserleri yapımında ustaca kullanmışlar, kılıç kalkan ve zırh gibi savaş araçlarının yanında mutfak araç ve gereçleri ile süs eşyaları da yapmışlardır.
- ⦿ Hunlarda ve Kök Türklerde de eğlence, müzik ve festivaller önemli bir yere sahipti.

- ⦿ Bu dönemde müzik biraz daha çeşitlenmiş, tuğ müziği, dinî müzik ve ozan müziği ön plana çıkmıştır.
- ⦿ İlk Türklerde dinî törenler müziksiz yapılmazdı.
- ⦿ Yuğ/yoğ (ölü gömme) törenleri önemli bir yere sahipti. Bu törenlere ağıtçılar katılır, ağıtlar yakılırdı.
- ⦿ Yerleşik hayata geçen Uygurlarda Manihaizm dininin etkisiyle tapınak mimarisi gelişti.
- ⦿ Tapınakların kenarlarına surlarla çevrili şehirler kuran Uygurlar, sıcak ve soğuktan korunmak için de mağara evler inşa ettiler.
- ⦿ Uygur şehirlerindeki pek çok saray, tapınak ve ev kerpiç kullanılarak yapılmış, Haço'daki saray kalıntısında ise taş malzemeler kullanılmıştır.
- ⦿ Uygurlar mimaride tonoz, kubbe ve Türk üçgeni gibi yapılara yer vermişlerdir.
- ⦿ Gökyüzünden ilham alarak kubbe tekniğini ilk önce çadırlarda ve kurganlarda, daha sonra da diğer mimari yapılarda kullanmışlardır.
- ⦿ Kubbe daha sonraları Türk İslam devletlerinde de kullanılmaya devam etmiştir.
- ⦿ Türk Üçgeni, Uygurlarda kubbeyi tutması için kullanılan üçgen köşelere verilen isimdir.
- ⦿ Bu mimari yapı Selçuklular ve Osmanlılar tarafından da kullanılmıştır.
- ⦿ Dokumacılıkta çok ileri giden Uygurlarda dokumacılık; desenleme, boyama ve iğne ile işleme olmak üzere üç ayrı biçimde yapmışlardır.

- ⦿ Süsleme sanatı ve resimlerinde bitki üslubu ön plana çıkmıştır.
- ⦿ Minyatür sanatı, Uygurlarda Mani dininin etkisiyle gelişmiştir.
- ⦿ Uygurlarda heykel sanatının temeli Kök Türklerdeki balballara dayanmaktadır.
- ⦿ Uygurlarda pandomim sanatı, tiyatro ve müzik de oldukça gelişmişti.
- ⦿ Uygurlarda resmî çalgılara kövrük denilirdi. Kopuz Uygurlarda da kullanılmıştır.
- ⦿ Ayrıca uda benzeyen bir çalgı olan ve adına pipa/ berbab denilen bir müzik aleti ile tambur, Uygurlarda sıkça kullanılan müzik aletleri arasında yer almıştır.
- ⦿ İlk Türklerde türkü söylemek yırlamak/ırlamak sözleriyle ifade edilmiştir.
- ⦿ İlk Türk devletlerinde melodiye Kög, türkü söyleyen kimseye de ırçı denilirdi.

İLK TÜRK İSLAM DEVLETLERİ DÖNEMİ

Eğitim ve Bilim

- ⦿ Türklerin İslam dinine geçmesiyle İslam dünyası eğitim ve bilim alanında önemli gelişmeler gösterdi.
- ⦿ Türkler, açmış oldukları eğitim ve bilim kurumları ile yetiştirdikleri bilim insanları sayesinde bilimin gelişmesine büyük katkıda bulunmuşlardır.
- ⦿ Karahanlı hükümdarlarının bilimsel faaliyetleri desteklemesi Buhara, Semerkant, Taşkent, Balasagun, Kaşgar gibi şehirlerin bilim ve kültür merkezi hâline gelmesini sağladı.
- ⦿ Müslüman olan kalabalık grupların İslamiyet hakkında bilgi sahibi olmasını sağlayacak eğitimcilere ihtiyaç duyulması medreselerin açılmasını zorunlu hale getirdi.

Not :Türk İslam tarihinde ilk medrese Karahanlılar tarafından açılmıştır. İlk bursluluk sistemi de bu dönemde uygulanmıştır.

- ✓ Medreselerde dinî eğitimin yanında müsbet bilimlere de yer verildi.
- ✓ Medreseler sayesinde Karahanlılarda birbirinden değerli düşünür ve bilim insanları yetişmiştir.

- ✓ Bu bilginlerden Kâşgarlı Mahmud, ilk Türk haritacısı ve filoloğudur.
- ✓ Yusuf Has Hacıp'in eseri Kutadgu Bilig ise önemli bir siyasetnâme ve nasihatnâmedir.
- ✓ Büyük Selçuklular, gerek Türk tarihinde ve gerekse dünya tarihinde medeniyete önemli katkılarda bulunmuşlardır.
- ✓ İlk Selçuklu medresesi 1040 yılında Tuğrul Bey tarafından Nişabur'da kurulmuş, Alparslan Dönemi'nde ise medreseler yaygınlaştırılmıştır.
- ✓ Selçuklularda öğretim ücretsiz hâle getirilmiş ve öğrencilere maaş bağlanmıştır.
- ✓ Ünlü vezir Nizamülmülk, kendi adını taşıyan medresesine önemli bilim insanlarını toplayarak çok geniş bir kütüphane kurdurmuştur.
- ⦿ Alparslan Dönemi'nde Bağdat'ta Türk eğitimini uzun yıllar etkileyecek Nizamiye Medreseleri kurulmuştur.
- ⦿ Nizamiye Medreselerinin açılış amaçları;
 - ▶ Devletin Haşhaşiler gibi radikal örgüt ve mezheplere karşı korunması
 - ▶ Memur ihtiyaçlarının karşılanması ve din adamı yetiştirilmesi
 - ▶ Bilim insanlarının çalışmalarından faydalanılması
 - ▶ Yoksul ve yetenekli öğrencilerin topluma kazandırılması
 - ▶ İslamiyet'e yeni geçen Oğuz topluluklarının inançlarının pekiştirilmesi

Not: Türk İslam tarihinde ilk medrese Karahanlılar tarafından açılmıştır. İlk bursluluk sistemi de bu dönemde uygulanmıştır.

- ⦿ İslam tarihinde medreselerin yanında mescit, ribat, tekke ve zaviyeler de eğitimde önemli bir yere sahipti.
- ⦿ Hz. Muhammed Dönemi'nde Medine'de açılan ilk mescitle birlikte, mescitler İslam tarihinde eğitim öğretim merkezi hâline dönüşmüştür.
- ⦿ Kervansarayların ilk örneği olan ribatlar, büyük merkezlerde sadece savaşçılar için yapılmışken daha sonraki dönemlerde İslam ilimleri ile uğraşan gençler için birer eğitim yuvası haline gelmiştir.
- ⦿ Ribatların yanında varlıklarını sürdüren tekke ve zaviyeler ise ibadet, eğitim, ziyaret, barınma, beslenme ve temizlenme gibi ihtiyaçların karşılanmasını sağlamıştır.
- ⦿ Tekke ve zaviyelerdeki eğitim sisteminde, medreselerde olduğu gibi öğrencinin davranışlarını değiştirerek onları olgunlaştırma amaçlanmıştır.
- ⦿ Selçuklularda tıp eğitimi çoğunlukla şifahanelerde yapılıyor, astronomi ise rasathanelerde öğretiliyordu.
- ⦿ Melikşah Dönemi'nde kurulan rasathanede ünlü astronom ve matematikçi Ömer Hayyam çalışmalar yapmış, bu çalışmalar sonucunda Celalî Takvimi oluşturulmuştur.

- ⦿ Türkiye Selçukluları, zamanında Anadolu'da medreseler açılarak bilimin gelişmesine katkı sağlamıştır.
- ⦿ Çok iyi matematik ve geometri bilgisi gerektiren imar faaliyetlerinde bulunarak birçok kervansaray, han, hastane ve cami yaptırmıştır.
- ⦿ Tıp biliminde önemli gelişmeler gösteren Türkiye Selçukluları, Anadolu'nun birçok şehrinde şifahaneler açarak cüzzamlıları da tedavi etmeye çalışmışlardır.
- ⦿ El-Cezeri, bu dönemde mühendislik alanında önemli gelişmeler yaşanmasını sağlayan ünlü bir mühendistir.
- ⦿ El-Cezeri, günümüzde haberleşmede kullanılan denge kurma ve ayarlama bilimi olan sibernetik kurucusu olarak kabul edilir.

Ahilikte Meslek Eğitimi

- ⦿ Mesleki eğitimin yapıldığı mekanlardır.
- ⦿ Genel eğitimler ahi zaviyelerinde verilmiş, meslek eğitimleri uygulamalı olarak kalfalar ve ustalar gözetiminde yapılmıştır.
- ⦿ Eğitimler yamaklık, çıraklık, kalfalık ve ustalık aşamalarından oluşmuştur.

- Ustası, mezun olan öğrencisine şed (kuşak) bağlar, kendisine şed bağlanan kalfa, dükkan açma hakkına sahip olurdu.
- Ahilik eğitim sisteminde insan bir bütün olarak ele alınmış, kişiye yalnız mesleki bilgi değil din eğitimi, ahlak bilgisi ve sosyal bilgiler de verilmiştir.

Kutadgu Bilig ve Dîvan-ı Lügati't- Türk'e Göre Eğitim ve Bilim

- Yusuf Has Hacıp'in kaleme aldığı ve ilk Türk İslam edebî eseri olarak kabul edilen Kutadgu Bilig'de mutluluğun temel şartının bilgiye bağlı olduğu ifade edilmiştir. Dönemin Karahanlı hükümdarı Tabgaç Buğra Karahan'a sunulmuş olan eserde alegorik bir anlatım tarzı kullanılmış ve sembolik şahsiyetler üzerinden devlet yönetiminde nelere dikkat edilip nelerden kaçınılması gerektiği diyalog tarzında anlatılmıştır. Eserde yer alan sembolik şahsi-yetlerden Kün-Togdı, adaleti; Ay-Toldı, devleti; Ögdülmüş, akı; Odgurmuş ise kanaati temsil etmektedir.
- Kâşgarlı Mahmud'un yazdığı Dîvan-ı Lügat'it Türk adlı eser, Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış ve eğitim tarihimizin en önemli eserleri arasında yer almıştır.
- Bu eser sadece bir sözlük değil, Türklere ait ilk haritanın da yer aldığı ve kadim Türk kültürünün anlatıldığı bir eserdir.

- ⦿ Karahanlılar Dönemi'nde yaşayan Yusuf Has Hacıp ve Kâşgarlı Mahmud'un çalışmaları, Türk Dili'nin gelişip zenginleşmesi, dil birliğinin sağlanması ve Türkçenin o dönemde bilim dili haline gelmesine büyük katkı sağlamıştır.

Türk İslam Devletleri Bilim İnsanları

Harezmi (?-847)

- ⦿ Matematikçi, astronom ve coğrafyacı olan Harezmi aynı zamanda Cebir biliminin kurucusu olarak kabul edilmektedir.
- ⦿ Avrupa'da Alkarismi olarak bilinen Harezmi Cebiri geometride kullanarak analitik geometrinin temelini oluşturmuştur.
- ⦿ En önemli eserleri Kitâbü'l Hisâbi'l-Hindi ve Kitâbü'l Muhtasar fi hisâbi'l cebr ve'l mukâlebe'dir.

Farabî (870-950)

- ⦿ Fizik, astronomi, mantık, müzik ve siyaset gibi alanlarda eserler vermiştir.
- ⦿ Aristo mantığını en iyi kavrayan ve açıklayan kişi olduğu için ikinci öğretmen anlamına gelen Muallim-i Sâni unvanıyla anılmıştır.
- ⦿ İhsâ'ül-Ulûm adlı eserinde bilimleri sınıflandırmış, bu nedenle de İslam dünyasında bilimleri sınıflara ayıran ilk kişi olarak tarihe geçmiştir.

- ⦿ Musiki kitabı da yazmış olan Farabî, Batı dünyasında Alfarabius (Elfarabyus) olarak bilinmektedir.

İbni Sina (980-1037)

- ⦿ Fıkıh, mantık, astronomi ve felsefe de okuyan İbni Sina, 16 yaşında tıp eğitimine başlamış ve kendisine başarılarından dolayı eş-şeyhü'r-reîs unvanı verilmiştir.
- ⦿ Batı'da ise Avicenna (Avisenna) olarak bilinir.
- ⦿ Bulaşıcı hastalıkların gözle görülmeyen minik kurtçuklardan (mikrop) kaynaklandığını tespit etmiş, kan dolaşımının nasıl gerçekleştiğini açıklamış ve başarılı ameliyatlara gerçekleştirmiştir.
- ⦿ İbni Sina'nın El-kânûn fi't-tıbb adlı kitabı Batı'da uzun bir süre ders kitabı olarak okutulmuştur.
- ⦿ İnsanlığa büyük hizmetleri dokunan İbni Sina'nın adı, günümüzde Ay'da bulunan bir kratere verilmiştir.

Bîrûnî (973-1048)

- ⦿ Astronomi, matematik, fizik, tıp, coğrafya ve tarih konularında önemli eserler vermiştir.
- ⦿ Batı'da Aliboron adıyla anılan Biruni jeodezi (yeryüzü bilgisi) biliminin kurucusu kabul edilir.
- ⦿ Gazneli Mahmud'un Hint seferlerine katılmıştır.
- ⦿ En önemli eseri, El Asarü'l Bakiye'dir.

- ⦿ Bu önemli eserinde çeşitli toplumların kullandıkları takvimleri, ay ve yıllardaki farklılıkları, dinî gün ve bayramların tarihlerini incelemiştir.

El Hazini (?- 1155)

- ⦿ XII. yüzyılda İran'da yaşamış olan astronom ve mekanikçidir.
- ⦿ Sultan Sencer'e sunduğu astronomi kitabında çeşitli şehirlerin enlem ve boylamları, yıldızların konumları ve mükemmel astronomi tabloları vardır.
- ⦿ Yaptığı hassas terazi sayesinde metallerin ve taşların saf olup olmadıklarını anlayabiliyor, iki elementten meydana gelen alaşımlarda metallerin karışım oranlarını bulabiliyordu.
- ⦿ Bu konuyla ilgili olarak yazdığı eserinin adı Kitabül Mizanil Hikme'dir.

Türk İslam Devletlerinde Şifahaneler

- ⦿ Türk İslam devletlerinde ilk şifahaneler Gazneliler ve Karahanlılar Dönemi'nde yapılmıştır.
- ⦿ Selçuklular salgın hastalıkların sivil halk ve ordu üzerinde oluşturacağı tehlikeyi önlemek için tıp merkezi sayılabilecek hastaneler kurmuştur.
- ⦿ Bimâristan, mâristan ve dârüşşifa adıyla tesis edilen bu hastanelerin dışında, cüzzam hastaları için miskinler tekkesi denilen cüzzamhaneler açılmıştır.

- ⦿ Akıl hastalarının Avrupa'da dışlanıp kaderlerine terk edildiği dönemde, Türkler bu hastalar üzerinde telkin, müzik ve renk ile tedavi yöntemleri uygulamıştır.
- ⦿ Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 1204 yılında inşaatına başlanılan Gevher Nesibe Hatun Şifahanesi, 1206 yılında hizmete girmiştir.
- ⦿ 1890 yılına kadar eğitim hastanesi olarak görev yapan Gevher Nesibe Hatun Şifahanesi, Anadolu'nun İslami döneme ait en eski şifahanesidir.

Not: Gevher Nesibe Hatun Şifahanesi dünyanın ilk tıp fakültesidir.

Sanat

- ⦿ Hz. Muhammed'in; "Allah güzeldir ve güzelliği sever." sözleri, İslam ve sanatın ortak kavramları olan güzellik anlayışını ortaya koymuştur.
- ⦿ İslam sanatının en özgün tarafı, tevhid (Allah'ın birliğine inanma) inancı etrafında gelişip büyümesidir.
- ⦿ Bu sanat doğrudan Kur'an'dan etkilenererek geliştiği için İslam sanatında figürler ile resim ve heykel sanatını yasaklanmıştır.
- ⦿ İlk Türk İslam devletlerindeki sanat anlayışı İslamiyet'in etkisiyle değişmiş, bu dönemde sanat yeni bir anlayışla ele alınmıştır.

- ⦿ Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte başlayan bu anlayış, gerçek kimliğine Karahanlı Devleti'nin kuruluşu ile kavuşmuştur.
- ⦿ Türk İslam devletlerinin sayısının artmasıyla birlikte eski Türk sanatı ile İslam sanatının kaynaşmasıyla Türk İslam Sanatı doğmuştur.
- ⦿ İslamiyet kabul edilince Türk devletlerinde resim ve heykel sanatları rağbet görmeyince bu boşluk geometrik şekillerin ve bitkisel motiflerin kullanıldığı süsleme sanatı ile doldurulmuştur.
- ⦿ Güzel yazı yazma sanatı olan hat sanatı da bu dönemde yaygınlaşmıştır.
- ⦿ İslamiyet'in etkisiyle Kâbe, mihrap ve cami gibi kutsal unsurlar, kandil ve ibrik gibi dinsel anlamlı eşyalar Türk sanatında yer almaya başlamıştır.
- ⦿ Hayat ağacı, vazoda çiçekler, cennet imgesi sayılan nar gibi bazı meyvelerden oluşan bitkisel motifler ve
- ⦿ kutsal sayılan bazı hayvan motifleri de yine İslamiyet'in etkisiyle Türk sanatının her alanında yerini almıştır.
- ⦿ İslamiyet öncesi dönemde gelişmiş olan Türk halı sanatı, İslamiyet'in etkisiyle desen biçimlerinde değişikliğe uğramıştır.
- ⦿ Türk halılarındaki keskin çizgili motiflerin yerini yumuşayan dalgalı çizgiler ve biçimler almıştır.

- ⦿ Halı motiflerinde ilk zamanlarda hayvan üslubu görölse de bu üslup zamanla yerini İslam süslemesinin özellikleri olan kufî yazılar ve dal kompozisyonlarına bırakmıştır.
- ⦿ Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte Türk mimarisinde yeni yapılar ortaya çıkmış, bu yeni yapıların en önemlileri arasında da camiler yer almıştır.
- ⦿ Camilerin yanında medrese, tekke ve zaviyeler ile ribat ve kervansaraylar da İslam düşünce ve yaşam tarzının sonucunda ortaya çıkmıştır.
- ⦿ İslamiyet'in etkisiyle oluşan saraylar, çarşılar, kaleler, hamamlar, imarethaneler, köprüler ve evler ise Türk İslam şehirlerini oluşturan diğer önemli ögeler arasında yer almıştır.
- ⦿ İlk Türk devletlerindeki anıtmezar geleneği, İslami dönemde türbe ve kümbet yapımıyla devam etmiştir.
- ⦿ Bu yapıların dört duvar üzerine kubbe ile örtülü olanlarına türbe, silindirik veya çokgen gövdenin konik bir çatı ile kaplı olanına da kümbet adı verilmiştir.

Karahanlılar Dönemi'nde Sanat

- ⦿ Türk İslam mimarisinin ilk örnekleri bu dönemde verilmiştir.
- ⦿ Bu dönemde yapılan binaların süslemeleri oldukça sade bir şekilde yapılmış, Hazara (Degaron) ve Talhatan Baba camileri bu dönemde yapılan camilerin en önemlileri arasında yer almıştır.

- ⦿ Bu dönemde kalan en eski mimari eserler Arap Ata Türbesi'dir.
- ⦿ Bunların dışında Ayşe Bibi ve Balacı Hatun türbeleri de önemli yapılardır.

Büyük Selçuklular Dönemi'nde Sanat

- ⦿ Selçuklular eski kültür unsurlarını İslam kültürüne ekleyerek muazzam bir sentez ortaya çıkarmıştır.
- ⦿ Bu dönemi mimarisinin en önemli özelliği, dört eyvanlı ve avlulu planın yeni yapılan camilere uygulanmasıdır.
- ⦿ Bu dönemin en önemli camileri Mescid-i Cuma, Zevvare Mescid-i Cuması, Ardistan Mescid-i Cuması ve Damgan Mescid-i Cuması'dır.
- ⦿ Selçuklular ince, uzun ve silindirik minareler ile zengin tuğla işçiliğini birleştirerek çok güzel minareler yapmıştır.
- ⦿ Bu minarelerden bilinen en eskisi, süslemesinde ilk kez çini de kullanılan Damgan Camisi'ndeki minaredir.
- ⦿ Bu dönemde kervansaraylar ribat adıyla anılmaya devam etmiş, Ribat-ı Şerif ise bu dönemde yapılan kervansarayların en önemlisidir.
- ⦿ Bu dönemdeki Türk müziği, ordu ve saraylarda nevbet çalınarak yapılan askerî müzikten ibaretti.

- ⦿ Halk arasında tekke ve saraylarda çalınan ney, boru, tambur ve bağlama gibi müzik aletleri yaygındı.
- ⦿ İlk Türk devletlerinden olan Uygurlarda önemli bir yere sahip olan minyatür sanatı, Büyük Selçuklular Dönemi'nde gelişme göstermiş, ilk minyatür okulu Bağdat'ta Selçuklular tarafından açılmıştır.

Türkiye Selçukluları Dönemi'nde Sanat

- ⦿ 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra Anadolu'ya gelen Türk boyları, yeni bir kültür ve sanat ortamının temellerini atmıştır.
- ⦿ Anadolu'nun fethedilmesinde önemli rol oynayan Saltuklular, Danişmentliler, Artuklular ve Mengücekliler bir süre sonra Türkiye Selçuklu Devleti'nin bayrağı altında toplanmıştır.
- ⦿ Konya, Selçuklu sanatının merkezi olmuştur.
- ⦿ Yunan, Roma, Bizans ve Akdeniz kültürleriyle karşılaşan Selçuklular Anadolu'yu zengin bir sanat merkezi hâline getirmişlerdir.
- ⦿ Bu dönemin dikkat çeken Divriği Ulu Cami ve şifahanesi Unesco tarafından dünya miras listesine alınan ilk kültürel yapıdır.
- ⦿ Türkiye Selçukluları Dönemi'nde camiler genellikle çok sütunlu ve ahşap destekli olarak yapılmıştır.

- ⦿ Ulu Cami tipinde yapılan bu camilerin en eskisi Alaaddin Camisi'dir.
- ⦿ Türkiye Selçukluları yapı türleri arasında yer alan medreselerin en önemlileri, Konya Karatay Medresesi, İnce Minareli Medrese, Kırşehir Caca Bey Medresesi, Sivas Gök Medrese ve Erzurum Çifte Minareli Medrese'dir.
- ⦿ Ticari hayatında önemli bir yere sahip olan kervansaraylar, Türkiye Selçukluları mimarisinin anıtsal yapıları arasında yer almaktadır.
- ⦿ İslam sanatında en çok türbe örneklerine Türkiye Selçuklularında rastlanır.
- ⦿ Küçük bir medrese planına benzeyen Türkiye Selçuklu saraylarının en önemlisi Beyşehir Gölü kıyısında yaptırdığı Kubadabad Sarayı'dır.

Çini Sanatı

- ⦿ Pişirilmiş toprak zemin üzerine değişik boyalarla çizilen geleneksel motiflerin sırlanması ile yapılan bir el sanatıdır.
- ⦿ Uygurlardan beri kullanılan çini sanatı, Türkiye Selçukluları ile zirveye ulaşmıştır.
- ⦿ Türkiye Selçukluları Dönemi'nde çini; cami, türbe, medrese ve saray gibi yapıların süslenmesinde kullanılmıştır.

Minyatür Sanatı

- ⦿ Genellikle el yazması kitaplarda metnin anlatımını kolaylaştırmak ve kitapları süslemek amacıyla yapılan renkli küçük boyutlu resimlerdir.
- ⦿ İslam devletlerinde resim sanatına sıcak bakılmamasına rağmen kendine has özellikleriyle bu yasağın dışında kalmış olan bir sanattır.

Ahşap

- ⦿ Türkiye Selçukluları Dönemi'nde ahşap sanatı; mihrap, rahle, sanduka vb. alanlarda ustalıkla kullanılmıştır.
- ⦿ Minberlerin yan taraflarına yapılan ahşap süsleme işinde, ahşapların birbirine geçmesiyle yapılan Kündekâri tekniği kullanılmıştır.

Halı Sanatı

- ⦿ İlk Türk devletlerinde oldukça gelişmiş olan halı sanatı, Türk İslam devletlerinde bu gelişimini sürdürmüştür.
- ⦿ Renk ve desen bakımından oldukça zengin olan bu halılar, Gördes Düğümü ile yapılmıştır.

Hat Sanatı

- ⦿ Arap harfleriyle yazılarak uyum ve güzelliğin ön planda tutulduğu bu güzel yazı yazma sanatına hat; bu sanatı icra eden sanatçılara da hattat denilmektedir.
- ⦿ Bu sanat dalında Amasyalı Yakut, ilk Türk hattatı olarak kabul edilir.

Tezhip Sanatı

- ⦿ Kur'an-ı Kerim ve değerli el yazması kitaplar ile levha ve tuğraları süsleme sanatıdır.
- ⦿ Tezhip sanatı ile uğraşanlara müzehhib denilmektedir.

Maden Sanatı

- ⦿ Türkler tarihin çok eski dönemlerinden itibaren madencilik alanında, özellikle de demir işçiliği dalındaki ustalıklarıyla tanınmıştır.
- ⦿ Madenlerin geri dönüştürülebilir özelliği, birçok madenî eserin günümüze kadar ulaşmasını engellemiştir.

OSMANLI DÖNEMİ

Tanzimat Öncesi Osmanlı Devleti'ndeki Eğitim ve Bilim

- Osmanlı Devleti'nde eğitime terbiye, öğretime de genel olarak tâlim (bilgi kazandırma) denilirdi.
- Temel amaç; bilgili, becerikli, cesur, dayanışmacı, toplum düzenini bozmayan ve değerlerine bağlı bir insan modeli yetiştirmektir.
- Klasik Dönem Osmanlı eğitim sistemi örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki kısma ayrılmıştır.

Örgün Eğitim Kurumları

Sıbyan Mektepleri

- Eğitimin ilk basamağı sıbyan mektepleri idi.
- Bu mekteplerde kadın erkek herkes okuma yazma ve günlük hayatta kullanacağı basit hesaplar ile temel dinî bilgileri öğrenirdi.
- Sıbyan mektepleri, genellikle mahallelerde ve cami etrafında kurulduğu için bu okullar mahalle mektebi olarak da anılmıştır.

- 5-6 yaşlarındaki çocuklara okuyup yazmayı, Kur'an-ı Kerim ve ilmihal bilgisi ile dört işlem den ibaret olan basit hesap bilgilerini vermeyi amaçlamıştır.
- Disiplini temel ilke olarak kabul eden bu okullarda eğitim, medreselerde yetişen hocalar tarafından verilirdi.
- Sıbyan mektepleri; Taş mektep, mahalle mektebi, mekteb, mektephane, muallimhane gibi isimlerle de anılmıştır.

Not: Osmanlı Devleti'nde okula yeni başlayan çocuklar için düzenlenen törene Âmin Alayı denir.

Medreseler

- Medreseler, orta ve yüksek seviyelerdeki eğitim öğretim kurumlarıydı.
- Sivil bir eğitim kurumu olan medreseler, daha çok ilmiye sınıfı mensuplarını yetiştirirdi.
- Medreselerde Darü'l-Hadis ve Darü'l-Tıp gibi ihtisas alanları da yer alırdı.
- Medreseler, bireyler tarafından kurulmuşsa da ayakta kalmaları için vakıflar onlara destek olmuştur.
- Medreselerin hocalarına müderris, müderris yardımcılara muid, öğrencilerine ise danişmend (talebe, suhte) denilirdi.

- ⦿ Osmanlı Devleti'nin ilk medresesi, Orhan Bey tarafından İznik'te kurulmuştur.
- ⦿ Osmanlı Devleti'nde İlk müderris Dâvûd-i Kayserî 'dir.
- ⦿ Fatih Dönemi'nde Sahn-ı Seman Medresesi ile Osmanlı'da yüksek öğretim önemli bir noktaya gelmiştir.
- ⦿ Sahn-ı Seman medreselerinde tefsir, hadis, fıkıh, kelam, aritmetik ve geometri konularında eğitim verilmiştir.
- ⦿ Öğrencilerin bir kısmı da Dârüşşifa'da bulunan hekimlerden usta-çırak yöntemiyle tıp bilimlerini öğrenmiştir.
- ⦿ Sahn-ı Seman medreselerinde Ali Kuşçu ve Molla Hüsrev gibi ünlü bilim insanları da görev yapmıştır.

Saray Eğitimi

Enderun

- ⦿ Mülkî ve askerî alanda yüksek dereceli devlet memuru yetiştirilmesi amacıyla açılmış olan yüksek eğitim kurumuydu.
- ⦿ İlk zamanlar bu okula devşirilen gayrimüslim çocuklar alınırken zamanla Türk çocukları da alınmaya başlamıştır.

- ⦿ II. Murat Dönemi'nde kurulan bu okul asıl teşkilatlanmasını Fatih Dönemi'nde gerçekleştirmiştir.
- ⦿ Eğitim süresi 5 ilâ 7 yıl arasında değişen Enderun'da sadrazam, vezir ve kumandan seviyesinde yöneticiler yetiştiği gibi hattat, musikişinas ve minyatür ustası gibi sanatkârlar da yetişmiştir.
- ⦿ Bu okul XIX. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür.

Harem

- ⦿ Osmanlı Devleti'nde padişah ve ailesinin yaşadığı yere denilirdi.
- ⦿ Saraydaki kadınlar eğitimlerini burada alırdı.
- ⦿ Haremde başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere dinî bilgiler, imlâ, hat, tezhip ve musiki dersleri verilirdi.
- ⦿ Haremdeki acemi, kalfa ve usta ilişkisi, bir meslek örgütünden daha katı ve disiplinliydi.

Şehzadegân Mektebi

- ⦿ Şehzadelerin okuduğu bir okulun eğitim öğretim programı sıbyan mektepleri gibiydi.
- ⦿ Şehzadeler beş veya altı yaşlarına geldikleri zaman şeyhülislam tarafından törenle derslere başlatılır ve muallim-i sultani denilen hocasına teslim edilirdi.
- ⦿ Şehzadeler bu hocalarından Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenir ve bu hocaları ile şehzadegân mektebine giderlerdi.

- ⦿ Buradaki eğitimini tamamlayan şehzadeler on ilâ on beş yaşları arasında lalalarıyla birlikte sancağa çıkarılırdı.
- ⦿ Sancakta da seçkin hocalarla öğrenimlerini sürdürür, burada bazı el sanatlarını da öğrenirlerdi.
- ⦿ Şehzadeler XVI. yüzyıldan sonra sancağa çıkarılmamış, sarayda kafes denilen dairelerde yetiştirilmiştir.

Askerî Eğitim

- ⦿ Osmanlı Devleti'nde düzenli ordu ilk defa Orhan Bey zamanında yay ve müselleme adıyla oluşturuldu.
- ⦿ Türklerden oluşan bu ordu mensupları sadece savaş zamanı ücret alır, barış döneminde ise kendi işleri ile meşgul olurlardı.
- ⦿ Devletin sınırları genişleyince yeni bir orduya ihtiyaç duyuldu.
- ⦿ I. Murat Dönemi'nde devletin asker ihtiyacını karşılamak için önce pencik daha sonra devşirme usulü ile yeni bir ordu oluşturulmuştur.
- ⦿ Devşirme sisteminde Hristiyan çocuklar Türk ailelerinin yanına verilir, bu çocuklar burada Türk kültürünü öğrenirlerdi.
- ⦿ Ardından Acemi Oğlanlar Ocağı'na alınarak belli bir eğitime tabii tutulurdu.

- ⦿ Yeteneklerine göre Kapıkulu Ocakları'na alınarak askerî sınıfa geçerler ya da Enderun Mektebi'nde eğitim alarak yüksek dereceli devlet memuru olurlardı.
- ⦿ Osmanlı Devleti'nde askerî eğitim ve öğretim için Acemi Oğlanlar Ocağı, mehterhane ve cambazhane isminde kurumlar vardı.
- ⦿ Bu kurumların dışında tophane, humbarahane, tüfekhane ve kılıçhane gib çeşitli askerî sanat okulları da mevcuttu.
- ⦿ Değişik görevlerde bulunan acemilerin Yeniçeri Ocağı'na kayıt ve kabûllerine çıkma (bedergâh) adı verilirdi.
- ⦿ Yeniçeri Ocağı'na kabul işlemi genelde 8 yıllık bir eğitim sonrası olurdu.
- ⦿ Tımar sahipleri elde ettikleri gelir karşılığında cebelü denen askerlerin eğitimi ile ilgilenir ve savaş zamanı onlarla birlikte orduya katılırdı.
- ⦿ Savaş gemilerinin yapıldığı tersanelerde uygulamalı olarak eğitim gören ve levent olarak adlandırılan askerler de Osmanlı donanmasında görev alırdı.

Yaygın Eğitim Kurumları

Camiler

- ⦿ İslam dininin ibadet yeri olan camiler, aynı zamanda birer halk eğitim merkezi gibiydi.

- ⦿ Buralarda halka dinî ve ahlaki eğitim verilir, bu eğitime isteyen herkes katılabilirdi.

Tekke ve Zaviyeler

- ⦿ Tekkeler, tarikat mensuplarına dil, din, sanat, musiki, ahlak ve spor gibi alanlarda eğitim veren yerlerdi.
- ⦿ Buralarda halk, Tasavvuf Musikisi ve Halk Edebiyatı gibi alanlarda kendilerini geliştirirdi. Tekkelerin küçüklerine ise zaviye denilirdi.

Lonca Teşkilatı

- ⦿ Esnaf teşkilatı olan loncalar aynı zamanda meslek mensuplarının eğitiminde bir okul görevi görmüşlerdir.
- ⦿ Burada usta, kalfa ve çırak ilişkisi içerisinde eğitim verilmiştir.

Kütüphaneler

- ⦿ Kütüphaneler sayesinde aradığı bilgilere birinci kaynaktan ulaşan insanlar bilgi ve birikim sahibi olur, kendilerini geliştirerek aydınlanırdı.
- ⦿ Bu nedenle kütüphaneler halkın eğitimi açısından önemli bir yere sahipti.

Sahaflar

- ⦿ Sahaflar, ikinci el kitapların alınıp satıldığı yerlerdi.

- ⦿ Buralarda son derece değerli eski kitaplar da bulunurdu.
- ⦿ Halk arzu ettiği zaman sahaflarda oturarak istediği kitabı okuma fırsatı bulur, orada ilmî sohbetler de yapardı.

Kıraathaneler

- ⦿ Kiraat, okuma kiraathane ise okuma evi anlamına gelmektedir.
- ⦿ Bu mekânlar, insanların arkadaşlarıyla buluşup sohbet ettikleri yerlerdi.
- ⦿ Kütüphane bölümünün de bulunduğu kiraathaneye gelen halk şairleri ve meddahlar, oradaki insanlarla sohbet ederek halkın kültür açısından gelişmesine katkı sağlardı.

Osmanlı'da Eğitimin Bozulma Nedenleri

- ⦿ Osmanlı Devleti'nde eğitim XVI. yüzyılın sonlarına doğru yönetim ve ekonomiye bağlı olarak bozulmaya başlamıştır.
- ⦿ Eğitimin bozulmasının nedenleri arasında;
 - ▶ Yöneticilerin bilim alanındaki çalışmalara desteğinin azalması
 - ▶ Felsefe ve mantık gibi aklî ilimlerden vazgeçilmesi
 - ▶ Medreselerin kendi iç müfredatının gelişmeyi zorlaştırması
 - ▶ Batı'da eğitim alanında görülen gelişmelerin takip edilememesi

- Göçler sonucunda kentlere gelen nüfusun medreselerde barındırılması, yani medreselerin hayır kurumu gibi görev yapmaya başlaması
- Rüşvet ve iltimasın yaygınlaşması, çocuk yaştaki kişilere ulema payesinin verilmesi.

Osmanlı'da Bilim İnsanları

Dâvûd-i Kayserî (1260-1350)

- ⦿ Orhan Gazi zamanında İznik'te kurulan ve Osmanlı'nın ilk medresesi olan medresenin baş müderrisidir.
- ⦿ Mısır'da okumuş ve otuz akçe yevmiye ile görevine başlamıştır. Aklî ve naklî ilimlerde ihtisas yapmıştır.

Kadızâde-i Rûmî (1337-1421)

- ⦿ Matematik ve astronomi alanları ile ilgilenmiştir.
- ⦿ Semerkant'ta önce rasathane müdürü, sonra da Semerkant Medresesi baş müderrisi olmuştur.
- ⦿ Gök cisimlerinin kendi yörüngeleri arasındaki hareketlerini inceleyip onların yerlerini tespit etmiş, matematik ve fizik kurallarını astronomide ilk defa uygulayan kişi olmuştur.

Sabuncuoğlu Şerafeddin (1386-1470)

- ⦿ Tipta deneye önem vermiştir. Mücerrebnâme isimli deney kitabında yılan zehrine karşı önce horozlarda, sonra da kendi üzerinde denediği ilacın sonuçlarına yer vermiştir.
- ⦿ Cerrahnâme adlı resimli kitabında çeşitli ameliyatlara yer vermiştir.

Altuncuzâde

- ⦿ Fatih Dönemi hekimlerindendir. Kendi imal ettiği kalaydan sondalarla idrar tutukluluğuna çare bulmuş ve aynı şekilde mesane ve idrar yolları rahatsızlıklarını tedavi etmiştir.

Akşemseddin (1390-1459)

- ⦿ Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nin önemli hekim ve bilim insanıdır.
- ⦿ Risâletü'n-Nûriyye ve Mâddetü'l Hayât adlı eserleri vardır.
- ⦿ Fen ve din ilimlerini birlikte tamamlayan Osmancık Medresesi müderrislerindendir.
- ⦿ Mikrop teorisini bulan kişidir ve ilk kanser araştırmacısıdır.
- ⦿ Seratan denilen bu hastalığa yakalanan Vezir Çandarlı Halil Paşa'nın oğlu Kadiasker Süleyman Çelebi'yi tedavi etmiştir.

Piri Reis (1475-1555)

- İlk Dünya haritasını 1511 yılında çizmiş, bu haritada kıyıları ve adaları gösterip bilinmeyen bölgelerin tanınmasını sağlamıştır.
- Kitab-ı Bahriye isimli coğrafya eserini 1521 yılında yazmışve bu kitaba eklediği Dünya haritasını 1528'de Kanuni Sultan Süleyman'a sunmuştur.

Takiyüddin (1526-1585)

- Osmanlı bilim tarihinin en büyük astronomu (gök bilimcisi) olmuştur.
- Matematik, astronomi, mekanik ve tıp konularında otuzun üzerinde eser kaleme almıştır.
- Osmanlı'nın ilk rasathanesini III. Murat Dönemi'nde İstanbul'da inşa etmiştir.
- Birçok rasat aletinin yanında, ekinoksları belirlemek için Zatü'l Evtar isimli yeni bir rasat aleti daha icat etmiştir.
- Yıldızların enlem ve boylamlarının belirlenmesinde Venüs'ü kullanarak farklı bir hesaplama usulünü keşfetmiştir.
- Güneş'in yıllık hareketinin bilinen değerini dakika olarak hesaplamış, açıların ölçülmesinde sinüs, kosinüs, tanjant ve kotanjant gibi trigonometrik fonksiyonları kullanmıştır.

Katip Çelebi (1609-1657)

- Bibliyografya konusunda özel çalışmaları olan ve Hacı Halife ismiyle de bilinen ünlü bir Osmanlı bilim insanıdır.
- Tarih ve coğrafya dalında da önemli çalışmalar yapmıştır.
- Keşfü'z Zunûn adlı eseri birçok yazar ve kitabı tanıtan bibliyografik bir ansiklopedi niteliğindedir.
- Cihannüma adlı eserinde ise birçok ülkeyi tanıtmıştır.

Hezarfen Ahmet Çelebi (1609-1640)

- IV. Murat Dönemi'nde fen alanındaki engin tecrübeleri ve bilgisi sayesinde meşhur olmuştur.
- Galata Kulesi'nden Üsküdar'a uçmayı başardığı için Sultan Murat tarafından ödüllendirilmiştir.

Lagari Hasan Çelebi

- Yapmış olduğu roketle yerden 300 metre yukarıya kadar uçmuş ve kendi yaptığı kanatlarla Sinan Paşa Kasrı önündeki denize iniş yapmıştır.
- Lagari Hasan Çelebi, XVII. yüzyılda yaşamış ve insanlık tarihinde ilk kez roketle uçan kişi olarak tarihe geçmiştir.

Ali Kuşçu

- Timur İmparatorluğu ve Osmanlı Dönemi'nde yaşamıştır.

- ⦿ Astronomi, matematik ve dil bilimi üzerine çalışmıştır.
- ⦿ Ay'ın haritasını oluşturan ilk kişi olarak kabul edilen ve astronomi bilimine katkılarından dolayı Ay'ın bir bölümüne ismi verilen bilim insanıdır.

Tanzimat Sonrası Osmanlı Eğitim Sistemi

- ⦿ II. Mahmut Dönemi'nde Avrupa'ya öğrencilerin gönderilmesiyle birlikte, Avrupa'da eğitim gören öğrenciler önemli mevkilerde görev almıştır.
- ⦿ Bu öğrenciler, Batı kültürünün Osmanlı ülkesinde yayılmasını hızlandırmıştır.
- ⦿ Bu dönemde Meclis-i Maarif-i Umumiye (Genel eğitim meclisi) eğitim sistemindeki problemlerin çözümüne önemli katkı sağlamıştır.
- ⦿ 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnâmesi ile eğitim sistemindeki sorunlara köklü çözümler bulunmaya çalışılmıştır.
- ⦿ Nizamnâme ile İlköğretim (Mekteb-i İptidaî ve Mekteb-i Rüştîye) Ortaöğretim (Mekteb-i İdadîye ve Mekteb-i Sultaniye) ve Yüksek öğretim (Dârülfünun) olarak üç kısma ayrılmıştır.

Tanzimat Dönemi'nde Açılan Okullar

İptidaî Mektepler

- 1862 yılında 360 sıbyan mektebinden 36 tanesi ibtidai mektep hâline getirilmiş ve bu okullarda yeni usulde eğitim öğretim verilmeye başlanmıştır.

Rüştiyeler

- Bugünkü ortaokulların karşılığı olan rüştiye mektebi, II. Mahmut tarafından 1839'da açılmıştır.
- Kız, erkek ve karma olarak askerî ve özel rüştiye şeklinde açılan rüştiyeler, bütün Osmanlı ülkesine yayılmıştır.
- 1867 yılına kadar yalnız Müslüman çocuklar rüştiyelerde eğitim görürken bu tarihten itibaren gayrimüslim çocuklar da burada eğitim görmeye başlamıştır.

İdadîler

- Bu okullar bugünkü liselerin karşılığıdır ve dört yıllık rüştiyelerin üzerine üç yıl eğitim vermek amacıyla açılmıştır.
- Tüm Osmanlı vatandaşlarının bu okullarda eğitim alabilmeleri planlanmıştır.
- Sultaniler
- Fransız okulları örnek alınarak açılan bu okulların eğitim öğretim süresi altı yıldır. Bu okullar, Müslüman ve gayrimüslim öğrencilerin birlikte öğrenim görecekları şekilde planlanmıştır.

Dârülfünun

- Osmanlı Devleti'ne kaliteli memur yetiştirmek amacıyla İstanbul'da açılmıştır.
- 1863 yılında Kimyager Derviş Paşa'nın verdiği fizik ve kimya dersleriyle eğitim öğretime başlamıştır.
- Bu okulun felsefe, edebiyat, tabii bilimler ve hukuk olmak üzere üç fakültesi vardı.
- Dârülfünun'un öğretim süresi üç yılı lisans öğretimi, bir yılı da bitirme tezi olmak üzere dört yıldır.
- 1933 yılına kadar varlığını sürdüren Dârülfünun, yerini daha sonra İstanbul Üniversitesi'ne bırakmıştır.

Dârülmuallimât (Kız Öğretmen Okulu)

- 1870 yılında kız ilkokulları ve kız rüştiyelerine bayan öğretmen yetiştirmek amacıyla açılmıştır.
- Bu okulda dikiş nakış ve ameliyat-ı hiyatiye (biçki dikiş) gibi derslerin okutulması kararlaştırılmıştır.
- Bu okulun toplum hayatına çok önemli katkıları olmuş, burada yetişen bayan öğretmenler sayesinde okuyan kız çocuklarının sayısında büyük artış sağlanmıştır.

Mekteb-i Hukuk

- 1880 yılında Mekteb-i Hukuk-u Şahane adıyla kurulmuştur.
- Hukuk fakültesi olarak açılan bu okulun öğretim süresi dört yıl olarak belirlenmiştir.

- ⦿ Bu okul, Avrupa'daki mahkemeler örnek alınarak yapılan yeni mahkemelere hâkim yetiştirmek amacıyla açılmıştır.

Sanayi-i Nefise Mektebi

- ⦿ Osman Hamdi Bey'in 1882 yılında II. Abdülhamit tarafından buraya müdür olarak atanmasıyla kurulan ilk güzel sanatlar okuludur.
- ⦿ Resim, heykel, mimarlık ve hakkaklık gibi bölümlerden oluşan Sanayi-i Nefise Mektebi, ticaret nezaretine bağlı olarak kurulmuştur.
- ⦿ 1914 yılında kız öğrenciler için İnas Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi olarak açılmıştır.
- ⦿ 1928 yılında adı Güzel Sanatlar Akademisi olarak değiştirilmiştir.

Osmanlı Devleti'ndeki Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar

Azınlık Okulları

- ⦿ Osmanlı Devleti, eğitim kurumlarının açılması ve yönetilmesi konusunda Türk ve Müslümanlara tanıdığı serbestliği azınlıklar için de tanımıştır.
- ⦿ Azınlıkların yaptığı bu okullar genellikle kiliselerin etrafında açılmış, buralarda verilen eğitim de kilise aracılığıyla sürdürülmüştür.

- ⦿ İlk dönemler okuma yazma öğretilip dinî ve kültürel eğitimler verilen bu okullar devlet denetiminden uzak kalmıştır.
- ⦿ Bu okullarda öğretmen olarak genellikle papazlar görev yapmıştır.
- ⦿ Fransız İhtilali'nin başlattığı milliyetçilik hareketleri Rum, Ermeni ve Yahudi okullarını da etkisi altına almış bu okullarda bağımsızlık propagandaları yapılmıştır.

Yabancı Okullar

- ⦿ Kanuni Sultan Süleyman'ın Fransa'ya verdiği kapitülasyonları fırsat bilen diğer Avrupalı devletler de Osmanlı Devleti'nde okullar açmaya başlamıştır.
- ⦿ Osmanlı Devleti'nde yabancı okulların açılmasına Papa ve Fransa öncülük etmiştir.
- ⦿ 1583 yılında Cizvit rahibinin İstanbul'a gelmesine vesile olan Papa ve Fransa Devleti, Cizvit rahibinin İstanbul'da Saint Benoit (Sant Benot) Kilisesi'ne yerleşmesini sağlamıştır.
- ⦿ Saint Benoit kilisesine yerleşen Cizvit rahibi, burada bir okul açılmasını sağlamıştır.
- ⦿ Daha sonraki dönemlerde kapitülasyonları bahane eden birçok ülke, Osmanlı Devleti'nde okullar açmaya devam etmiştir.
- ⦿ 1839 yılına kadar Katolik Mezhebi'ne mensup Hristiyanların açtığı okulların sayısı 40'a ulaşmıştır.
- ⦿ Osmanlı topraklarında ilk Protestan mezhebine mensup misyoner okulu, 1824 yılında Beyrut'ta Amerikalılar tarafından açılmıştır.

- Lozan Antlaşması ile birlikte gayrimüslim ve yabancı okullara tanınan ayrıcalıklar tamamen kaldırılmış, bu okulların Türk kanun ve yönetmeliklerine tabi olmaları sağlanmıştır.

Sanat

- Osmanlı Devleti'nin sanat anlayışının oluşmasında ilk Türk devletleri ile Türk İslam devletlerinin izleri ve kendine has bir üslup etkili olmuştur.
- Osmanlı sanat anlayışı, kendi içinde mimari ve el sanatları olarak iki gruba ayrılırken üslup yönünden de Erken Dönem, Klasik Dönem ve Geç Dönem Osmanlı Sanatı olmak üzere üç döneme ayrılmıştır.
- Osmanlı sanatında mimarinin yanında çinî, seramik, halı, minyatür, hat, ebru, ahşap işçiliği ve maden işlemeciliği önemli bir yer tutmuştur.
- Osmanlı sanatı, bir devlet ve saray sanatı olarak ortaya çıkmıştır. Bu özgün sanatın ortaya çıkmasında sultan ve çevresinin çok büyük destekleri olmuştur.
- Saray ve yönetici sınıfa sanatsal üretim sağlayan ve saraya bağlı kurumlarda çalışan mimarlar, nakkaşlar, halıcılar vb. sanatkârlar, Ehl-i Hiref örgütüne bağlı iş bilen kimselerdi.

Osmanlı Devleti'nde Dinî Mimari

İznik Yeşil Cami

- ⦿ Erken dönem Osmanlı mimarisinin en önemli yapılarındandır.
- ⦿ Çandarlı Halil Paşa tarafından 1378 yılında Musa oğlu Hacı'ya yaptırılmıştır.

Bursa Ulu Cami

- ⦿ Yıldırım Bayezid Dönemi'nde 1399-1400 yılları arasında tamamlanmıştır.
- ⦿ Ters T olarak planlanan ve birçok sosyal ihtiyaca cevap verecek nitelikte hazırlanan bu cami, çok amaçlı bir yapı olma özelliğine sahiptir.

Süleymaniye Camisi

- ⦿ Mimar Sinan'ın; “çıraklık eserim” dediği Şehzade Camisi'nden sonra Kanuni Sultan Süleyman için yaptığı kalfalık dönemi eseridir.
- ⦿ Mum ve kandil islerinin toplanması için bir is odası da bulunan bu cami, hem akustik özelliği hem de hava akımı sistemi ile eşsiz bir eserdir.

Selimiye Camisi

- ⦿ Mimar Sinan'ın; “ustalık eserim” dediği bu cami, 1568-1575 yılları arasında II. Selim adına yapılmıştır.

- ⦿ Merkezî kubbe planlı olan cami, sekiz taşıyıcı fil ayağı üzerine oturtulmuş ve yapımında kesme taş kullanılmıştır.
- ⦿ Cami avlusunun ortasında sekizgen planlı bir şadırvan, ibadet mekânının dört köşesinde ise üçer şerefeli ve yivli dört minare bulunmaktadır.

Sultan Ahmet Camisi

- ⦿ Bu camiyi Mimar Sedefkâr Mehmet Ağa, 1609-1616 yılları arasında I. Ahmet adına inşa etmiştir.
- ⦿ Altı tane minaresi ve revaklı bir avlusu bulunan caminin süslemesinde daha çok mavi çiniler kullanıldığı için bu cami Mavi Cami olarak da bilinmektedir.

Osmanlı Devleti'nde Sivil Mimari

- ⦿ Ev, mektep, medrese, dârüşşifa, kütüphane, hamam, imaret, çeşme, köprü ve külliyeler gibi mimari yapılardır.

Osmanlı Dönemi'nde Güzel Sanatlar

Müzik

- ⦿ Osmanlı'da müzik; klasik müzik, halk müziği ve tasavvuf müziği olmak üzere üç kısma ayrılmıştır.

- ⦿ Dinî musiki cami ve tasavvuf musikisinde kendisini göstermiş, hafızların Kur'an-ı Kerim'i makamına göre okumaları dinî musikinin geniş bir alana yayılmasını sağlamıştır.
- ⦿ Tasavvuf musikisinde Mevlevi musikisi ön plana çıkmış, Mevlevi musikisinde müzik aleti olarak daha çok ney kullanılmıştır.
- ⦿ Askerî musiki dalında tarihi Osman Gazi'ye kadar uzanan ve müzik aletleri olarak davul, nakkare, kös, boru ve zil gibi enstrümanlar (çalgı aletleri) kullanılan Mehter musikisi ön plana çıkmıştır.

Minyatür, Yazı (hat) ve Resim

- ⦿ Osmanlı'da ilk minyatür örnekleri Amasya ve Edirne'de ortaya çıkmıştır.
- ⦿ Bu sanat dalı XVI. yüzyılın ikinci yarısında en verimli dönemlerini yaşamıştır.
- ⦿ Matrakçı Nasuh ve Levni, Osmanlı minyatürünün en önemli isimleri arasında yer almıştır.
- ⦿ Fatih Sultan Mehmet İtalyan ressam Bellini'ye poz vererek yağlı boya tekniği ile resmini yaptırmıştır.
- ⦿ İtalya'da resim eğitimi alan Nakkaşbaşı Sinan Paşa da Fatih'in gül kokladığı bir anı canlandıran portresini yapmıştır.
- ⦿ Nakkaş Osman'ın, III. Murat'ın oğlunun sünnet düğününü anlatan Surnâme isimli minyatürü en çok beğenilen minyatürler arasında yer almıştır.
- ⦿ Hat sanatı, Kur'an-ı Kerim'i adına yaraşır bir güzellikte yazma arzusuyla ortaya çıkmıştır.

- Osmanlı hat sanatının kurucusu olarak kabul edilen Amasyalı Şeyh Hamdullah, güzel yazı yazma sanatında Klasik Dönem'in öncüsü olmuştur.
- İlk resim sergisini 1874 yılında açan Şeker Ahmet Paşa, Bursa Manzaraları, Talim Yapan Erler, Narlar ve Ayvalar ve Tepe Üzerindeki Kale gibi birbirinden değerli resimleri yapan dünyaca ünlü bir ressamdır.
- Bir diğer önemli ressam olan Osman Hamdi Bey, resimlerinde daha çok Doğulu insan figürlerini işlemiştir.
- Kur'an Okuyan Adam, Kaplumbağa Terbiyecisi ve Silah Taciri onun önemli çalışmaları arasında yer almaktadır.
- Bu yüzyılın önemli ressamlarından biri de İbrahim Çallı'dır.
- İbrahim Çallı, portre ve manzara resimleri ile tarihî olayları konu alan tablolar çizmiştir.
- Mor Salkımlar, Manolyalar, Mevleviler ve Gül Koklayan Kadın, onun önemli eserleri arasında yer almaktadır.

Edebiyat

- Osmanlı Dönemi'nde edebiyat; Divan Edebiyatı, Halk Edebiyatı ve Tasavvuf Edebiyatı olmak üzere üç kısma ayrılmıştır.

- ⦿ Aruzla şiir yazan şairlerin şiirleri divan adı verilen bir kitapta toplandığı için bu dönem edebiyatına Divan Edebiyatı denilmiştir.
- ⦿ Bu dönem edebiyatının ilk temsilcisi Hoca Dehhâni'dir.
- ⦿ Osmanlı'da Halk Edebiyatı ürünleri arasında; destanlar, masallar, halk hikâyeleri, bilmeceler, türküler, ağıtlar, fıkralar ve maniler yer almıştır.
- ⦿ Pir Sultan Abdal, Karacaoğlu ve Dadaloğlu gibi şairler bu dönemin öne çıkan halk ozanlarıdır.
- ⦿ Tekke Edebiyatı olarak da bilinen Tasavvuf Edebiyatı, Osmanlı'da Yunus Emre ve Mevlana geleneği üzerinde yükselmiştir.
- ⦿ Gerek Hacı Bayram Veli ve gerekse damadı Eşrefoğlu Rumî XV. yüzyılda Yunus Emre tarzında dinî tasavvufi şiirler yazmışlardır.

Osmanlı ve Batı Sanatı'nın Etkileşimi

- ⦿ XVI. yüzyıl sonlarına kadar İtalya ve Fransa gibi ülkelere giden Osmanlı elçileri, kılık-kıyafetleri ve âdetleri ile bu ülkelerin önde gelen çevrelerini etkilemiştir.
- ⦿ Bu yüzyılda saray çevresinde Türk modası (Alaturka) yaygınlaşmıştır.
- ⦿ Osmanlı kültürü Batı kültürünü; dokuma, halı, çini ve seramik gibi sanat dallarında ciddi bir şekilde etkilemiştir.

- ⦿ Bu dönemde Osmanlı seramiklerini kopya eden majolika (çini) örneklerine rastlanmıştır.
- ⦿ Batılılar özellikle İznik seramiklerini örnek alarak üretim yapmışlardır.
- ⦿ Batı'nın ünlü müzisyenlerinden olan Mozart, Türk müziğinden etkilenerek Saraydan Kız Kaçırma adlı eserini bestelemiştir.
- ⦿ Ünlü besteci Beethoven (Bethofın), 1811 yılında mehter marşından etkilenerek bir Türk marşı yazmış ve bu marşa Atina Harabeleri adlı eserinde yer vermiştir.
- ⦿ Osmanlı Mimarisi Lale Devri'nden itibaren Batı'nın etkisinde kalmaya başlamıştır.
- ⦿ Aşırı süslemenin ön planda olduğu yeni üsluba Türk-Barok üslubu denilmiştir.
- ⦿ Nur-u Osmaniye Camisi, bu tarzın en güzel örneği olarak kabul edilmiştir.
- ⦿ XIX. yüzyılda Büyük Mecidiye Camisi'nde (Ortaköy Camisi) olduğu gibi insan heykeli ve kabartmalardan arındırılmış Türk Ampir üslubu uygulanmıştır.
- ⦿ Bu dönemde ayrıca eklektik üslup anlayışı ile geçmişteki üsluplar karıştırılarak yeni eserler ortaya konulmuştur.
- ⦿ Yine bu dönemde mimarlar modern teknikleri kullanarak klasik mimarinin birçok unsurunu ve süsleme şekillerini yeni yapılarda uygulamayı denedikleri için Türk mimarisinde Neo-klasik Dönem'i başlatmışlardır.

CUMHURİYET DÖNEMİ

Eğitim ve Bilim Alanındaki Gelişmeler

- ⦿ Millî Mücadele'nin henüz sonuçlanmadığı bir ortamda Maarif Kongresi (1921) düzenlendi.
- ⦿ Mustafa Kemal'in de katıldığı kongrede yeni Türk devletinde uygulanacak millî bir eğitim sisteminin temeleri atılmıştır.
- ⦿ Millî Mücadele kazanılıp 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edildikten sonra eğitim alanında da birçok değişim yaşanmıştır.
- ⦿ Atatürk, başöğretmen unvanıyla halka ders vermiş ve halkın eğitim düzeyinin yükselmesi için özel çaba sarf etmiştir.
- ⦿ 1924-1934 yılları arasında altı defa rapor hazırlatılarak eğitimin çağdaş ilkeleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.
- ⦿ Böylece eğitimin yaşanılan çağa uygun, laik, akılcı, bilimsel, karma, disiplinli ve işe yarar olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.
- ⦿ Cumhuriyet Dönemi'nde çocukları temel eğitime hazırlamak amacıyla okul öncesi eğitime büyük önem verilmiştir.

- 1924 Anayasası'nda ilköğretimin zorunlu ve parasız olduğu karara bağlanmış, bu kararla ilköğretim yaygınlaştırılarak herkesin okuryazar olması için çalışılmıştır.
- 1927-1928 öğretim yılında bazı ortaokullarda karma eğitim uygulanmaya başlanmış, ortaokulların sayısının artırılması için çalışmalar yapılmıştır.
- İdadî ve sultaniler, 1924 yılında üç yıllık ortaokul ve üç yıllık liselere dönüştürülmüştür.
- Kız sanat okullarının ismi bu tarihten itibaren Kız Enstitüsü olarak değiştirilmiş ve kız sanat okullarının sayıları artırılmaya çalışılmıştır.
- Atatürk Dönemi'nde bilimsel ve kültürel gelişmelere öncülük etmek ve çağdaş bir yüksek öğretim oluşturmak amacıyla, 1933 yılında üniversite reformu yapılmıştır.
- Bu reform ile birlikte İstanbul Üniversitesi, Yüksek Ziraat Enstitüsü, Orman Fakültesi ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi gibi üniversiteler açılmıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nde Eğitim Alanındaki Değişimler

- Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) Kanunu ile bütün okullar Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış ve bu sayede eğitim-öğretim birliği sağlanmıştır.
- Medreseler kaldırılmış, din görevlileri yetiştirmek için imam-hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri açılmıştır.

- ⦿ Tarih ve dil konularında millîleşme hız kazanmıştır.
- ⦿ Okuma yazmayı kolaylaştırmak ve okuryazar oranını artırmak amacıyla yeni Türk harfleri kabul edilmiştir (1 Kasım 1928).
- ⦿ Kadınların eğitime de önem verilerek karma eğitim sistemine geçilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Bilim

- ⦿ Cumhuriyet Dönemi'ndeki bilimsel çalışmalar daha çok astronomi, matematik ve fizik alanlarında yapılmıştır.
- ⦿ Kandilli Gözlemevi'nin kurucusu ve ilk müdürü olan Fatin Gökmen, 1911 yılında Kandilli Gözlemevi'nde ramazanın başlangıcının belirlenmesi konusundaki çalışmaları ile dikkat çekmiştir.
- ⦿ 1936 yılında Türk Takvimi adlı eserinin yanında, Eski Hitay Takvimi ve Eski Türklerde Heyet ve Takvim gibi eserler yazmış, ayrıca Astronomi ile ilgili çeşitli eserler de kaleme almıştır.
- ⦿ Matematik alanındaki çalışmaları ile öne çıkan Cahit Arf (1910-1997), cebirsel denklemler üzerinde yoğunlaşırken özel hâller problemini çözmüştür.
- ⦿ Cumhuriyet Dönemi bilim insanları arasında yer alan Behram Kurşunoğlu, nükleer fizik üzerinde yoğun çalışmalar yapmış ve atom fiziği üzerine çeşitli makaleler yazmıştır.

- Orhan Asım Barut (1926-1994) protonla ilgili olarak maddenin yapısını, elektron ve nötronlar arasındaki elektromanyetik etkileşimi bağlayan Basit Madde Modeli'ni geliştirmiştir.
- Fizik konusunda atomların çekirdeğindeki parçacıkların etkileşimi ile nötron, proton ve mezon gibi parçacıkların davranışlarını inceleyen Feza Gürsey (1921-1992), bu çalışmasıyla "Linear Olmayan Sigma Modelleri" adı verilen ikili simetri görüşünü geliştirmiştir.
- Prof. Dr. Hulusi Behçet (1889-1948), kendi adıyla anılan Behçet Hastalığı'nı keşfetmiştir.
- Prof. Dr. Akil Muhtar Özden, Santonin Testi'yle Avrupa tıp literatürüne geçmiştir.
- Prof. Dr. Mazhar Osman psikiyatri konusunda kendi ekolünü oluşturmuştur.
- Tarih Bilimi'nde 25'ten fazla kitap, 300'den fazla makale ile ömrünü tarih araştırmalarına vakfeden Halil İnalcık (1916-2016) ön plana çıkmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Sanat Anlayışı

- Sanatın insanlarda milli birlik ve beraberlik duygusunu geliştirmesi ve toplumların gelişmişlik düzeyini artırması gibi özellikleri, Cumhuriyet Dönemi'nde sanata ayrı bir önem verilmesini sağlamıştır.
- Cumhuriyet ilan edilirken yeni devletin kültür anlayışının çağdaş ve millî olması kararlaştırılmış, çağdaşlaşma amacıyla inkılaplar yapılırken Batı uygarlığı ve Türk millî kültürü dikkate alınarak hareket edilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Sanat Alanındaki Çalışmalar

Mimari

- ⦿ Bu dönemde Türk mimarlığı, İslam mimarisinin yanında Batı mimarisinin de etkisinde gelişmiştir.
- ⦿ XIX. yüzyıldan itibaren Osmanlı mimarisini önemli ölçüde etkileyen Avrupa mimarisi, II. Meşrutiyet Dönemi'nde yeni bir boyut kazanmıştır.
- ⦿ Öncülüğünü Mimar Kemalettin ve Vedat Tek'in yaptığı bu dönem, I. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak da adlandırılmıştır.
- ⦿ Bu dönem yapılarının estetik anlayışında dış cephe biçimi ve süslemeleri Türk tarihini yansıtırken yapıların iç kısımları Avrupa'dan izler taşır.
- ⦿ İlk dönem mimarlık üslubu olarak adlandırılan bu uygulama, Cumhuriyet Dönemi'nde de desteklenmiştir.
- ⦿ Bu mimari anlayış doğrultusunda başkent Ankara'nın imarı için 1924'te Ankara Şehremaneti (belediyesi) kurulmuştur.
- ⦿ I. Ulusal Mimarlık Dönemi yapı anlayışı 1927 yılından itibaren yabancı mimarların etkisi ülkemizde hissedilmeye başlamıştır.

- Yabancı mimarların Batı kökenli mimari anlayışına tepki olarak 1930'ların sonlarında II. Ulusal Mimarlık Üslubu ortaya çıkmıştır.
- Temelini geleneksel Türk sivil mimarisinden alan bu üslubu ortaya çıkaran mimarlar, Türk mimarlığında millî mimari değerlerin ön plana çıkarılması için gayret göstermişlerdir.
- Projesi Emin Onat ve Orhan Arda tarafından çizilen Anıtkabir mimarisi, nostaljik ve akademik yöntemlerin sentezi şeklinde gelişme gösteren bu akımın eserlerine örnek olarak verilebilir.

Resim

- Türk resim sanatının kurumsallaşmasında ve çağdaşlaşmasında II. Meşrutiyet Dönemi'nde kurulan ve 1921 tarihinde Türk Ressamlar Birliği adını alan Osmanlı Ressamlar Cemiyeti önemli rol oynamıştır.
- Türk Ressamlar Birliği, 1929 yılında Güzel Sanatlar Birliği adını almıştır.
- Cumhuriyet Dönemi'nde devlet, sanatçılar için yeni imkânlar sunmuş ve sanatçıların bazı eserlerini satın alarak onlara destek olmuştur.
- Özellikle resim ve heykel sanatlarının halka tanıtılması ve bu sanatların yaygınlaşması için “Türk Ocakları” ve “Halk Evleri” önemli rol oynamıştır.
- Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki resim sanatçıları Millî Mücadele'nin etkisinde oldukları için Türk ordusunun kahramanlıklarını ve halkın yaşadığı sıkıntıları anlatmışlardır.

- ⦿ Mehmet Ruhî'nin Atatürk Köylülerle ve Türk Ordusunun İstanbul'a Girişi, Sami Yetik'in Eski Ankara'dan, İbrahim Çallı'nın Emirgan ve Avni Lifij'in Akgün, Karagün adlı eserleri bu dönemin önemli resim çalışmaları arasında yer almıştır.
- ⦿ Türk resim sanatında ilk kadın ressam olarak kabul edilen Mihrî Müşfik, portre ve figür temalarına ağırlık vererek kendine özgü bir stil geliştirmiştir.

Heykel

- ⦿ 1930'lu yıllarda heykeltıraş sayısında kayda değer bir artış olmuş kil, alçı, bronz ve taş gibi malzemelerle çalışan dönemin heykeltıraşları, doğayı ve klasik yapıtları inceleyerek kendilerini geliştirmişlerdir.
- ⦿ Cumhuriyet'in ilk yıllarında anıt heykel alanında tecrübeli heykeltıraş ile teknik alt kadro olmadığı için ilk Atatürk anıt heykeli Avusturyalı heykeltıraş Heinrich Krippel (Haynrik Kırıpıl) tarafından yapılmış ve bu heykel İstanbul Sarayburnu Parkı'na dikilmiştir.
- ⦿ 1929 yılında Nijat Sirel tarafından yapılan İzmit Atatürk Heykeli Cumhuriyet Dönemi'nde bir Türk sanatçısı tarafından yapılan ilk anıt heykeldir.

Müzik

- ⦿ 1926 yılında Darü'l-elhan (müzik okulu), Konservatuar adını almış, Ankara Devlet Konservatuvarı ve İstanbul Belediye Konservatuvarı kurulmuştur.

- Cumhuriyet Dönemi'nde Batı müziğinin de etkisiyle klasik Türk müziğinden uzaklaşılırken çok sesli Klasik Batı Müziği alanında önemli gelişmeler olmuştur.
- Çok sesli müziğin önde gelen isimleri arasında yer alan Cemal Reşit Rey, Ahmet Adnan Saygun, Necil Kazım Akses, Hasan Ferit Alnar ve Ulvi Cemal Erkin Türk Beşlileri olarak tanınmışlardır.